

Marii Curie-Skłodowskiej. Wartości Jego wkładu zawierają się przede wszystkim na: 1. ukazaniu problemów ekologicznych współczesnego świata w teorii stosunków międzynarodowych; 2. wskazaniu potrzeby prowadzenia interdyscyplinarnych badań dotyczących zmian klimatu; 3. dostarczeniu bogatej warstwy wiedzy deskryptywnej dotyczącej kształtowania reżimu zmian klimatu; 4. wskazaniu roli sił politycznych w kształtowaniu reżimu zmian klimatu; 5. wskazaniu roli nauki w przeciwdziałaniu zjawiskom i procesom stanowiącym zagrożenie dla rozwoju ludzkości.

Prezentowania książka zasługuje na dużą uwagę czytelników interesujących się globalnymi zmianami świata, w tym zależnościami ekologicznymi i politycznymi.

Andrzej Chodubski

Amerykomania. Księga ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Mani, red. Włodzimierz Bernacki i Adam Walaszek, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009, t. 1, ss. 278; 2012, t. 2, ss. 1122

Zainteresowanie strategią i taktyką budowy rzeczywistości ustrojowej w Stanach Zjednoczonych Ameryki, w wymiarze wewnętrznym, jak i międzynarodowym ujawnia wciąż nowe pytania poznawcze zarówno dotyczące dziedzictwa przeszłości, teraźniejszości, jak i przyszłości. Wśród znakomitych badaczy problematyki amerykańskiej jest prof. zw. dr hab. Andrzej Stefan Mania (ur. 21.08.1949) z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Autor monografii takich jak: *Polityka administracji Franklina D. Roosevelta wobec Związku Radzieckiego w latach 1933–1939* (1982), *Studia z dziejów stosunków amerykańsko-radzieckich w okresie II wojny światowej* (1989), *The National Security Council i amerykańska polityka wobec Europy Wschodniej w latach 1945–1960* (1994), *Bridge Building: polityka USA wobec Europy Wschodniej w latach 1961–1968* (1996), *Détente i polityka Stanów Zjednoczonych wobec Europy Wschodniej styczeń 1969 – styczeń 1981* (2003), *Department of State 1789–1939. Pierwsze 150 lat udziału w polityce zagranicznej USA* (2010). 60. rocz-

nica urodzin Profesora stała się okazją do zaprezentowania najistotniejszych Jego osiągnięć badawczych, dydaktycznych i organizacyjnych, oraz zbliżenia badaczy zajmujących się poznawczo różnymi kwestiami amerykańskimi i im pokrewnymi. 12 czerwca 2012 r. w Auli Jagiellońskiej w Collegium Maius odbyło się uroczyste wręczenie Jubilatowi Księgi Pamiątkowej. W tomie pierwszym zamieszczono 10 a w drugim 69 artykułów. W tomie pierwszym znalazły się teksty amerykańistów, którzy wyszli z tzw. „krakowskiej szkoły” Profesora Mani (później pozostając w murach uczelni lub pracując dalej w innych miejscach). W tomie drugim zamieszczono w porządku alfabetycznym według nazwisk, studia i materiały współpracowników Profesora, badaczy różnych aspektów rozpoznawania rzeczywistości międzynarodowej amerykańistów, historyków, politologów zajmujących się zagadnieniami konwenującymi z studiami amerykańskimi. W tomie pierwszym, charakteryzując sylwetkę Jubilata, napisano: „Profesor Andrzej Mania nie wyobraża sobie zapewne życia w ciszy gabinetu i w dumnej izolacji. Jest w nieustannym ruchu i w rozmaitej aktywności odnajduje sens własnego powołania (...) Jubilat nie podejmuje jej z konieczności i pod naciskiem okoliczności, lecz z głębokiego przekonania, że należy stworzyć ramy organizacyjne dla rozwoju nowych obszarów badawczych. Budować to, co tradycyjne w uniwersyteckiej rzeczywistości nazywa się tworzeniem szkoły. Każdy z obszarów, w których Andrzej Mania działa, nacechowany jest w sposób jemu tylko właściwy. Ten styl wyraża się w podejmowanych przedsięwzięciach, upodobaniach, niechęciach (owszem także) i fascynacjach metodologicznych, ale także w zwyczajach, rytuałach współżycia z ludźmi”.

Z kolei w tomie drugim. W Słowie o Jubilacie Rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. dr hab. Karol Musiał podjął wyzwanie wyjaśnienia dzięki czemu Jubilat zasłużył sobie nie tyle na tę księgę (i na poprzednią, wydaną przed rokiem), ile na uznanie niezliczonej rzeszy Jego przyjaciół, kolegów, współpracowników i – w końcu wychowanków. Droga zawodowa Profesora związana jest głównie z Uniwersytetem Jagiellońskim w Krakowie, od 2008 r. jest jego prorektorem do spraw dydaktyki.

W tomie pierwszym zaprezentowano zagadnienia: 1. „Różnorodność czy jedność problemu równości praw językowych w Stanach Zjednoczonych”, 2. „Problemy bezpieczeństwa transatlantyckiego w XXI w.”, 3. „Główne aspekty latynoamerykańskie polityki George’a W. Busha”, 4. „Doktryna Manna. Wokół zagadnień polityki Stanów Zjednoczonych wobec Ameryki Łacińskiej w latach sześćdziesiątych XX wieku”, 5. „Geneza współczesnej prywatyzacji wojny”, 6. „Trzecia władza czy pierwsza władza? Rozważania na temat konstytucyjnej pozycji władzy sądowniczej w Stanach Zjednoczonych”, 7. „Przyczyny i konsekwencje interwencji zbrojnych Stanów Zjednoczonych”, 8. „Fenomen grup interesu w Stanach Zjednoczonych”, 9. „Czy nowy prezydent Stanów Zjednoczonych prowadzi nową politykę zagraniczną i dla czego nie?” 10. „Geopolityka granic. Amerykańskie dylematy bezpieczeństwa XXI wieku”.

Autorami są osoby, które dzięki pomocy Profesora Andrzeja Mani stawiały pierwsze kroki naukowe. Na ich twórczości, na styku ich pracy nieodmiennie odnaleźć można ślady kontaktu z Nauczycielem, Mistrzem (s. 10).

W tomie drugim, w 69 artykułach stawia się odważnie hipotezy oraz dowodzi przez staranność argumentacyjną nośne zagadnienia dotyczące współczesnego świata, powiązane w różny sposób z życiem kulturowym i cywilizacyjnym Stanów Zjednoczonych. Np. zauważa się, że Europa zazdrości im wielu rzeczy, w tym także sprawnie funkcjonującego systemu politycznego, to amerykański system rządów i towarzyszący mu większościowy system wyborczy nie stały się punktem odniesienia do inżynierii konstytucyjnej, realizowanej w ramach „trzeciej” fali demokracji (s. 1).

Charakteryzując politykę prezydenta Ronalda Wilsona Reagana, zauważa się, że jego kadencje odcisnęły się wyraźnym piętnem na polityce amerykańskiej. Od czasów Franklina Delano Roosevelta żaden z prezydentów nie miał porównywalnego wpływu na rzeczywistość społeczną i polityczną kraju. Do historii Reagan przeszedł jako jeden z najbardziej konserwatywnych prezydentów, a równocześnie jako ten, który przywrócił Ameryce siłę i godność (s. 28). Wskazując na portret zaangażowanego politycznie aktywisty studenckiego pod-

kreśla się, że przyjąć można, że najbardziej charakterystycznym i stałym elementem młodzieżowej aktywności politycznej tej dekady była osoba działacza, swoistego łącznika i pośrednika między różnymi płaszczyznami i niezliczonymi organizacjami w kampusach uczelni prywatnych oraz stanowych niezależnie od ich zróżnicowanego profilu, wielkości i charakteru (s. 37). Prezentując miejsca Polaków we współczesnej rzeczywistości kulturowej USA, wskazuje się, że przeprowadzony w 2010 r. spis ludności USA wywołał dyskusję dotyczącą kondycji tożsamościowej Polaków zamieszkujących w tym kraju; z jednej strony, pod wpływem procesów globalizacyjnych, obserwuje się odchodzenie od identyfikacji z polskością na rzecz amerykańskości (narodu amerykańskiego), z drugiej jednak, zwłaszcza Polacy funkcjonujący w strukturach instytucjonalizacji polonijnej ujawniają aktywność na rzecz oficjalnego wskazywania swej odrębności narodowej (s. 127). Zwracając uwagę na nowoczesność wskazuje się na budowę supernowoczesnych samolotów wielozadaniowych (s. 149), jak i rozwój systemu sieci komputerowej, co zaczęło się w 1969 r. w USA (s. 157).

Implikacje moralne w polityce prezentuje się na przykładzie prezydenta Henry Kissingera wyróżnionego w 1973 r. Pokojową Nagrodą Nobla, w 1977 r. Medalem Wolności (s. 165). Zauważa się, że wciąż aktualnym problemem jest problem wolności religijnej oraz jej ograniczenia, jest on też kontrowersyjny w recepcji zarówno w świecie intelektualnym, jak i w praktyce życia kulturowo-cywilizacyjnego (s. 179).

Odwołując się do dziedzictwa przeszłości, wskazuje się na spuściznę amerykańskiej tradycji pokoleniowej dotyczącej odziedziczenia przez państwo wartości systemu niewolniczego (s. 181). Z perspektywy przemian cywilizacyjnych prezentuje się diagnozę Patricka Buchanona na temat upadku Zachodu (s. 195).

Institutionalny obraz USA ukazano charakteryzując międzynarodowy Trybunał Karny, którego statut wszedł w życie 1 lipca 2002 r. (s. 205); zaś ogląd socjalny kraju zarysowuje się refleksyjnie odnosząc się do akademickiego świata – badawczego i edukacyjnego. Podkreśla się, że od 112 lat istnieje tam nieprzerwanie wyspecjalizowane szkolnictwo (s. 220).

Zwracając uwagę na problem granicy amerykańsko-kanadyjskiej postrzega się ją jako jedną z najbardziej stabilnych w rzeczywistości międzynarodowej (s. 221). Syntetycznie ukazują się priorytety i narzędzia polityki bliskowschodniej (s. 139); nośne jest też zarysowanie stanowiska USA wobec irańskiego programu nuklearnego (s. 269).

Ogniwa polityki USA wobec Regionu Azji Wschodniej ukazują się na przykładzie stosunku do Półwyspu Koreańskiego (s. 251). W prezentacji systemu wyborczego USA wskazują się problem prawa do równego czasu antenowego (s. 289). Z kolei nowy nurt w stosunkach międzynarodowych egzemplifikuje się rozwojem relacji USA – Chiny (s. 299).

W kolejnym studium prezentuje się mechanizm ochrony praw mniejszości w ramach ludzkiego wymiaru OBWE (s. 319). Zauważa się, że Europa jest pierwszorzędnym partnerem Ameryki takiej, jaką ona jest, niezależnie od iluzji niektórych polityków i politologów (s. 339).

Zwracając uwagę na obecność osób pochodzenia *Hispanic/Latino*, stawia się pytanie i poszukuje odpowiedzi – czym jest „kultura latynoska” i czy kultura amerykańska powinna się jej obawiać? (s. 343); dalej w studium „Rosja w polityce administracji Clintona” prezentuje się stosunki rosyjsko-amerykańskie (s. 411). Nośną kwestię poznawczą stanowi prezentacja USA jako współcześnie niekwestionowanej największej potęgi politycznej, gospodarczej i kulturowej świata i jej odniesienia do wyzwań bezpieczeństwa (s. 429). Istotne ogniwo poznania dotyczy relacji irlandzko-amerykańskich (s. 446). Charakteryzując polaryzację amerykańskiej sceny politycznej podkreśla się, że historia Stanów Zjednoczonych różni się od prezentacji dziejów innych państw tym, że niemal w całości jest udokumentowana. Badacze nie muszą snuć domysłów dotyczących przebiegu wydarzeń politycznych ani intencji ich bohaterów (s. 474).

Kolejne ogniwo poznawcze stanowi prezentacja obrony polskiej racji stanu przez środowiska emigracyjne w latach 1945–1955 (s. 493).

Podjmując próbę odpowiedzi na jedno z fundamentalnych pytań współczesnych stosunków międzynarodowych, tj. dotyczących istoty państwa i państwowości w ponowoczesnym świecie

zauważa się, że należy zdefiniować pojęcie państwa i ponowoczesności i/lub wskazać ich dawne i nowe rozumienie (s. 511). Z punktu widzenia rozpoznania bezpieczeństwa międzynarodowego wskazuje się zagadnienie statusu „wrogich bojowników” uwięzionych w amerykańskiej bazie wojskowej w Guantanamo (s. 536).

Nośne ogniwo poznawcze stanowi prezentacja aspektów polityczno-gospodarczych ze Wschodu w relacjach transatlantyckich za prezydentury Richarda Nixona (s. 553). Refleksyjny ogląd USA zaprezentowano w studium „Prezydentura George’a W. Busha. Koniec amerykańskiego mitu” (s. 577). Kolejne studium dotyczy anarchizmu indywidualistycznego Josiaha Warrena. Wskazuje się, że anarchizm wydaje się sprzeczny z amerykańską tradycją myśli politycznej (s. 595). Usystematyzowanej wiedzy dostarcza się o różnicowaniu polityki USA wobec krajów Europy Wschodniej po 1989 r. (s. 605).

Charakteryzując Amerykę Łacińską wskazują się na ujawnianie się nowych ruchów społecznych w rzeczywistości globalizacji. Ruchy społeczne w rodzaju altroglobalizmu, ekologii, feminizmu czy pacyfizmu stają się jednym z najważniejszych zjawisk i czynników kształtowania latynoamerykańskich społeczeństw obywatelskich w procesach globalizacji (s. 623).

Kolejny tekst dotyczy miejsca kobiety lekarza w USA w kontekście walki o możliwość studiowania i uzyskiwania dyplomów; studium powstało na bazie powieści autobiograficznej pierwszej kobiety lekarza (s. 643).

Z punktu widzenia poznania instytucji politycznych na uwagę zasługuje studium o Departamencie Stanu (w latach 30. XX w.), tj. ministerstwie zajmującym się prowadzeniem polityki zagranicznej USA (s. 651).

Nośna kwestia amerykańistyczna dotyczy analizy indywidualizmu, interpretowanego w Europie jako skrajny egocentryzm (s. 679). Wciąż aktualny poznawczo jest problem starej i nowej migracji (s. 687). Problemy migracyjne i osadnicze znalazły odbicie w studium o początkach polskiego osadnictwa na kanadyjskich preriach (s. 697). Refleksyjny ogląd funkcjonowania „systemu bipolarnego” po II wojnie światowej zarysowano wskazując na pozycję USA i Zwią-

ku Radzieckiego – podmiotów generujących nową rzeczywistość europejską (s. 711).

Kwestie segregacji rasowej zarysowano na przykładzie zdarzeń w latach 1955–1956 w Montgomery (s. 723).

Relacjom politologii i studiów historycznych poświęcono tekst o wpływie purytańskich przekonania na życie polityczne Stanów Zjednoczonych. Przypomina się, że bez przeszłości nie może powstać pełne zrozumienie teraźniejszości (761).

Wciąż dużą aktywność poznawczą przedstawiają myśli politologiczne Alexisa de Tocqueville'a; zaprezentowano tu rozważania o prawie i sprawiedliwości (s. 793). Nośne są też słowa Henry'ego Kissingera o braku numeru telefonu do Europy, na który mógłby zadzwonić Prezydent Stanów Zjednoczonych, aby uzyskać, w ważnych sprawach globalnych, spójne stanowisko partnerów po drugiej stronie Atlantyku. Słowa te odniesiono do relacji generujących stosunki USA i Unii Europejskiej (s. 803).

Współczesne próby demograficzne świata egzemplifikuje się rzeczywistością państw niemieckiego obszaru językowego (s. 819).

Z metodologicznego punktu widzenia na uwagę zasługuje prezentacja polityki deliberatywnej, która nośna jest w ujęciu amerykańskich filozofów polityki (s. 833). Zasadne jest podjęcie próby ukazania w czym wyraża się istota amerykanizacji, której definiowanie budzi wiele kontrowersji zarówno na poziomie wyjaśnienia samego terminu, jak i zakresu zjawisk, które obejmuje (s. 865).

Wśród ogni w rozwoju kontaktów Polska – USA istotną była wizyta w dn. 8–13 października 1974 r. polskiego przywódcy partyjnego Edwarda Gierka w Białym Domu. Recepcję wizyty zarysowano w kolejnym studium poznawczym (s. 899).

W rozpoznawaniu przemieszczania się ludzi w przestrzeni wskazuje się na wychodźstwo Żydów z Europy Środkowo-Wschodniej przed II wojną światową (s. 911).

Z instytucjonalnego punktu widzenia ukazuje się problem legitymizacji wyborczej urzędu prezydenckiego w Stanach Zjednoczonych (s. 961). Z oglądu polityki społecznej nośne poznawczo jest studium o roli Stanów Zjednoczonych w procesie liberalizacji międzynarodowe-

go handlu usługami (s. 931). W określeniu mierników polityki międzynarodowej na uwagę zasługuje studium: USA wobec konfliktu arabsko-izraelskiego w okresie prezydentury Ronalda Reagana. Wskazuje się, że był to prezydent o silnym nastawieniu antykomunistycznym. W momencie objęcia funkcji głównym punktem jego samego oraz ówczesnej administracji amerykańskiej był Związek Radziecki. Region bliskowschodni był postrzegany przez pryzmat zagrożenia ze strony Związku Radzieckiego (s. 1015). W analizie poznawczej na uwagę zasługuje zagadnienie ewolucji stosunków Indii ze Stanami Zjednoczonymi na początku XXI w. (s. 1025).

Relacje polityczne Unii Europejskiej z USA ukazano z punktu widzenia współzależności obu podmiotów, miejsca USA w koncepcji polityki zewnętrznej Unii Europejskiej, dynamiki stosunków dwustronnych, próby odnowienia partnerstwa. Podkreśla się, że partnerstwo polityczne między Unią Europejską a USA charakteryzuje się dużą intensywnością, wynikającą z więzi sojuszniczych w ramach NATO oraz powiązań ekonomicznych, a także ze wzrastających globalnych wyzwań, przed jakimi stoi świat zachodni (s. 1069).

Charakteryzując relacje Europy i Azji zauważa się, że przedmiotem zainteresowania w USA zwykle są wyłącznie Stany Zjednoczone. W analizie podstawowe ogniwa badawcze dotyczą miejsca Unii Europejskiej i Stanów Zjednoczonych Ameryki do Obwodu Kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej. Zauważa się, że po rozpadzie ZSRR Stany Zjednoczone uznały Rosję za jego prawnego sukcesora, przy czym administracja prezydenta George'a H.W. Busha zdecydowanie wspierała przemiany w byłych republikach radzieckich. Zarówno Rosja, jak i USA były dla siebie strategicznymi partnerami i sojusznikami w sferze kontroli zbrojeń. W polityce obu mocarstw istotną kwestią ujawnił się Obwód Kaliningradzki. W jego sprawie oficjalne stanowisko zajął Kongres (s. 1090).

W przedstawionych studiach wykazuje się, że współczesne Stany Zjednoczone, po zniknięciu światowego układu dwubiegunowego, stały się jedynym mocarstwem globalnym. W ich polityce zagranicznej ważną pozycję zajmuje specyficzny stosunek do Rosji, Chin, Indii, Unii

Europejskiej, Bliskiego Wschodu, Krajów Afryki, Nowej Zelandii itp.

W artykułach podkreśla się zarówno siłę procesów globalizacyjnych, zmieniających rzeczywistość międzynarodową – gospodarczą, demograficzną, polityczną, jak i znaczenie USA i generowanej przez nią amerykanizacji.

Lektura dzieła pt. *Amerykomania. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Mani* pozwala stwierdzić: 1. ponad 80 autorów wskazuje, że Stany Zjednoczone realizują konsekwentnie strategię mocarstwową państwa w rzeczywistości cywilizacyjnej świata; 2. w strategii i taktyce nowego ładu cywilizacyjnego, określanego mianem amerykanizacji priorytetowe znaczenie ma natychmiastowy sukces jednostki generującej określoną rzeczywistość; 3. w kształtowaniu stosunków międzynarodowych wciąż dużą aktualność stanowi deklaracja polityczna USA, ogłoszona w 1823 r., zwana doktryną Monroego („Ameryka dla Amerykanów”); 4. w systemie instytucjonalnym USA wyjątkowe kompetencje posiada prezydent. Jest on głową państwa i sprawuje władzę wykonawczą (mianuje ministrów i steruje prawami rządu według wytycznych Kongresu), 5. W polityce USA w przeszłości i współcześnie zaznaczają się sprawy Polaków.

Książka zasługuje na uwagę szerokiego kręgu czytelników, w tym zwłaszcza amerykanistów, politologów, znawców stosunków międzynarodowych.

Andrzej Chodubski

Jan Walkusz, *Zgromadzenie św. Michała Archaniola w Kanadzie 1962–2012*, Wydawnictwo „Bernardinum”, Pelplin 2012, ss. 227 + 5 nlb.

W instytucjonalizacji życia religijnego ważną rolę pełnią zakony. Są one organizacjami mającymi grupować ludzi pragnących idealnie realizować zasady religii. Występują one w tzw. głównych (największych) religiach świata. W chrześcijaństwie istnieją od III w. Dzielią się na zakony ścisłe (mnisze) i zgromadzenia zakonne. Ze względu na cele działalności dzielią się współcześnie na 151 konsekrowanych zgro-

madzeń żeńskich i 61 męskich. Jednym z nich są michalicy. Zgromadzenie to zostało założone w 1898 r. przez ks. Bronisława Bonawentura Markiewicza (1842–1912). Jego celem była praca wychowawcza wśród młodzieży oraz działalność wydawnicza.

50 lat temu (w 1962 r.) księża michalicy rozpoczęli działalność w Kanadzie. Utworzyli pierwszą swą placówkę duszpasterską w Windsor, w diecezji londyńskiej, w prowincji Ontario. Prezentowana książka jest próbą scharakteryzowania działalności kanadyjskich michalitów, a w tym złożonych początków obecności w przestrzeni kanadyjskiej, procesu implantacji i rozwoju zgromadzenia.

W prezentacji zagadnienia wyodrębniono pięć kwestii, tj. I. „Początki Zgromadzenia św. Michała Archaniola w Kanadzie”, II. „Rozwój wspólnoty i struktury personalne”, III. „Siedziba delegatury i jej życie”, IV. „Formy aktywności”, V. „Życiowe drogi kanadyjskich michalitów”. Zasadniczą prezentację zagadnienia poprzedzają życzenia i gratulacje adresowane do Zgromadzenia z okazji różnych jego rocznic oraz Wstępu, w którym przypomina się rocznice przypadające w 2012 r. w Zgromadzeniu św. Michała Archaniola, tj: setną rocznicę śmierci założyciela Zgromadzenia, 90-lecie zatwierdzenia konstytucji michalickich, półwiecze działalności Zgromadzenia w Kanadzie. Następnie zwraca się uwagę na stan badań dotyczący działalności michalitów, a w tym określa się bazę źródłową badań. Podkreśla się, że rozpoznając rzeczywistość istotne jest też odwołanie się do ludzkiej pamięci, co uczyniono w formie wywiadów i relacji, przeprowadzonych przez autora studium, który dotarł niemal do wszystkich michalitów pracujących obecnie w Kanadzie.

Prezentując w rozdziale pierwszym początki obecności michalitów w Kanadzie wyodrębniono 4 kwestie: 1. Kontekst procesu, 2. Trudny proces implantacji, 3. Organizowanie pierwszych domów, 4. Proces kształtowania się wspólnoty. Są to istotne ogniwa w procesie tworzenia się nowej instytucjonalizacji kulturowej, ujawniające bariery i możliwości powstawania nowego podmiotu religijnego na obczyźnie.

Przypomina się, że Zgromadzenie św. Michała Archaniola powstało jako świecka organi-